丝绸之路

4-5 June 2021

THE SILK ROAD

Collection of Papers from the Sixth International Conference on Chinese Studies "The Silk Road", Organized by Confucius Institute in Sofia

丝绸之路

Confucius Institute in Sofia, 2021

ПЪТЯТ НА КОПРИНАТА:
Доклади от Шестата международна конференция по китаистика „Пътят на копринатa", организирана от Институт Конфуций – София 4–5 юни 2021 г.

THE SILK ROAD:
Collection of Papers from the Sixth International Conference on Chinese Studies „The Silk Road", Organized by Confucius Institute in Sofia, 4-5 June 2021

Техническа редакция и съставителство: Мария Маринова

Коректура: Лиу Сиумин, Ивайло Маринов

Предпечат: Иво Ников

Дизайн: Емил Христов

Печат: Документен център THE NET

ISSN: 1314-9865

Институт Конфуций в София, 2021

Дао – път на войната и мира

Валери Иванов,
Софийска адвокатска колегия

Tao – the Way of War and Peace

Valeri Ivanov,
Sofia Lawyers' Collegium

Abstract

Contemplating war has been an inevitable angle of every teaching and every wisdom tradition born in ancient times. It is unlikely that the essence of their expression has changed much in our current times. Maybe only the context has changed but once captured, the logic of the phenomenon remains – shaped, consciously or not, by our senses, thoughts, emotions, and vitality – and perceived, understood, accepted or not, put into practice or not, and used in the spiritual (virtual) or material (substantial) reality of our expression.

Similar to Yin and Yang, the civic and martial principle in governance can be distinguished from each other but also unified, regardless of the relationship to or from them, as well as regardless of the ability for their subjective perception or understanding. Ancient treatises are filled with openly declared postulates of truths which were the products of the experience and knowledge expressed in their wisdom. Strategic decisions of the martial (military) science and art since antiquity until today reveal their meaning and content for their correct application in the variety of everyday life dilemmas. Histories, full of examples of real people and events provide us with convincing pictures of reality.

Whether the possibly inevitable violence also holds the possibility to provoke spiritual catharsis and transformation is a question and maybe even a dream for most of humanity. The answer to this question is also an argument, possibly for or against violence, as it concerns development itself, as a basis for spiritual and/or material revolution or evolution

Keywords: tao, way, peace, war, ancient, essence, spirit, material, relation, martial, military, science, wisdom, reality, violence, governance, transformation

Съзерцаването на мира и войната в отношенията на присъствие на човека в този свят е неизбежен ъгъл за възприятие на всяко учение и на всяка мъдрост. Контекстът на тяхното взаимодействие сякаш непрекъснато се изменя, но въпреки това остава проследим във всяка епоха, във всяка история – социална, общностна или лична.

Затова и споделените мисли в тази връзка винаги изглеждат актуални, независимо от тяхната интерпретация. След като бъде уловен феномена, а логиката му оформена, той запазва своето присъствие в нашия свят, създаден съзнателно или не от нашите сетива, мисли, емоции и жизнена активност. Тази логика възприемана, разбирана, приета или не, намира място и практическо използване както в духовната (виртуална), тъй и в материалната (подлежаща на обсъждане) реалност на нашето изразяване. Подобно на Ин и Ян, гражданският и военен принцип в управлението могат да бъдат разграничени един от друг, но и унифицирани, независимо от връзката с тях или от тях, както и независимо от способността за тяхното субективно възприятие или разбиране.

Когато изследваме и изучаваме древните трактати, намираме редица открито декларирани постулати за истини и принципи, осъзнати като плод на опита и знанието, изразени в тяхната мъдрост. От своя страна, древните стратегически решения в прилагането на бойната (военна) наука и изкуство очертават значението и съдържанието на тези принципи в тяхното практическо използване за разрешаване на твърде голямото разнообразие от ежедневни дилеми. Разказвани в древността, но и днес истории са изпълнени с примери за реални хора и събития, които ни предоставят убедителни картини на реалността, в която вярваме, или не тези принципи са действащи и работят. Можем ли да допуснем дори неизбежното на пръв поглед насилие, с което ежедневно се сблъскваме, да крие в себе си възможността да провокира духовен катарзис и трансформация?! Човечеството продължава да задава този въпрос от древността до днес и той ни се струва все по-актуален. Отговорът изисква аргументи както за, така и срещу това насилие, което сякаш намира най-ярък израз във войната. В същото време този въпрос се отнася и до самото развитие на човека, като основа за неговата духовна и/или материална посока на революция или еволюция.

Войната и мирът присъстват неизбежно в историята на човешкия свят. Инстинктивно като че ли възприемаме всяко противопоставяне като покана за война и също така инстинктивно усещаме нейния разрушителен и поради това неблагоприятен характер както за другите, така и за самите нас. Този конфликт в отношенията се поставя от неизбежния въпрос за мястото на човека и на неговата „човечност“ в съществуването изобщо. Тази човечност е в състояние да определи дори връзката между Небето и Земята, която иначе си присъства по естествен начин дори и без нашето участие в нея. Какво означава да бъдеш „хуманен“ и може ли човек да запази това си качество? Доколко човекът може да бъде отделен и независим от това отношение, но и доколко може да участва в него, да го насочва съзнателно и да му влияе. Тази двойствена неопределеност дори на самия въпрос и неговото поставяне се проявява в представата за пътя Дао /начина/ на осъзнаването на човека /мъж или жена/ като „Дао жън“ – човек на Дао, в съответствие със средата, в която това негово качество се проявява. Използването на човечността и човеколюбието като морална и етична категория, зависеща от нейната социална оценка и в същото време нейната общова-

лидност дори и без присъствието на човека, е значителен обект на спорните моменти в дискусията между последователите на ученията на Лао Дзъ и Конфуций.

„Онова, с което благородният човек се отличава от другите хора, е скрито в сърцето му. Защото в него се таят подбудите на човеколюбието и благочестието“ (Книга на философа Мъндзъ – Хинов 2020: 16).

Конкурентните, но и допълващи се разбирания, представяни от Лао Дзъ и Конфуций, са част от много различия в методите и стратегическите похвати, които те защитават и се опитват да обосноват като работещи в реалността. Докато Конфуций изразява човеколюбието като активно и насочено възпитание и култивиране на човека, което би следвало да води социалния аспект на неговото поведение, то Лао Дзъ открива човеколюбието в самата естественост на човешката същност.

Дао дъ дзин, глава 38
„.... Върховното човеколюбие действа без умисъл
Върховният дълг действа с умисъл.
Върховният ритуал действа, но никой не откликва,
тогава се посяга към оръжие да се сразви врага...“
(Куцарова 2019: 214)

Пътят на човека неизбежно е очертан като път на посредничеството между Небето и Земята, но може би и като такъв, който би могъл да оказва съществено влияние в тези отношения. Човекът като посредник може да бъде овластен и предопределен да управлява по волята на Небето и да прилага неговия съвършен ред. От друга страна, това може да се случи само когато бъде допуснато и прието от страна на Земята, която може да ограничава това влияние. Така пътя на човека Дао е съответствието, с което той отговаря, и начинът, по който тези взаимоотношения се случват и допускат човешкото съществуване. Това съответствие следва да присъства както в условията на мир, така и в условията на война. То трябва да присъства в кръга на подкрепа и пораждане на петте елемента във времена на мир и просперитет, където осигурява развитие, като морал, ред, възпитание и любов към хората, както е разкрито от Конфуций. Но също така трябва да присъства и по време на война и криза, конфронтация и конфликти, където пътят се проявява като управление, насочване и овладяване на силата на разрушението в кръга на петте елемента, така както сякаш предпочита да разглежда проблема Лао Дзъ.

По този начин Дао дъ дзин се разкрива като трактат, насочен към управлението в контакт с непостижимото, немислимото, непроявеното, променливото и непознаваемото неизвестно – Дао. Пътят не по време на установения ред и мирно спокойствие, а Пътят при докосването на риска от унищожението на войната. В същото време трактатът предпоставя необходимостта от намиране на вярно и работещо ефективно и ефикасно решение. Решение именно в условията на тази неуправляема хаотична

проява на неизвестна сила и то още на етапите, преди тя дори да е представлявала предизвикателство, опасност или заплаха от унищожение.

В особено популярните днес военни инструкции на генералите от същия исторически период можем да видим развити много от концепциите за управление по време на криза, хаос и война. В тях можем ясно и отчетливо да разпознаем принципи, които водят началото си от Дао дъ дзин и Лао Дзъ. Как да намерим пътя в криза и война – това е бил и това все още продължава да бъде съществения въпрос дори и в наше време. Така че военните пълководци говорят за същото това Дао, в което присъства опасността и риска от изчезване, прекратяване на съществуването.

„Сун дзъ каза: Войната – ...това е пътя на съществуването и гибелта“ (Конрад 1995: 23).

Днес тяхното разглеждане се радва на популярност не само в средите на изучаващите военните доктрини, стратегии и похвати, но и в средите, насочили своето внимание към управлението на бизнес в условията на конкуренция, криза или неизвестност, граничеща с хаоса. Непознатото и непознаваемото продължават да имат същите изненадващи и непредвидими характеристики, в условията на които бихме могли да разчитаме само на степента на адаптивна приспособимост, която можем да си позволим. По този начин основните принципи във воденето на война и битка, развити в древността, достигат своето широко тълкуване и доразвитие, наблюдавайки подобно на Лао Дзъ същите принципи в съвсем друг и на пръв поглед необичаен контекст.

В древно, но доста по-ново време можем да проследим приложението на същите тези основни принципи в конкретни тактически прийоми и похвати в други текстове за войната – 36 стратегеми, които са доста по-детайлизирани и подкрепени с примери от по-късни епохи. Както би могло да се очаква, въпреки конкретиката, изкуството и умението за ползване на формулите в тези стратегеми не се съдържат в самите стратегеми. Те продължават да бъдат качество и свойство на откриването на пътя в тяхното прилагане в откриване на умелия и изкусен начин /Дао/ за тяхната реализация. В тях също прозира присъствието на качеството на човека, на неговия път като еманация на естественото съотношение на всички явления между Небето и Земята. Човекът в неговия цялостен човешки потенциал и реализация на способности, възможности и умения в условията на тяхната градивна или разрушителна взаимосвързаност и взаимозависимост на мир или война.

„Изложени с думи, общите принципи стават ясно от само себе си. А [умелата] преценка е онова, което е недостъпно за словата на теорията.“ (Хинов 2013: 30).

Проследено по този начин, за целите на изследването можем да ползваме това разглеждане за класификация като направим следната подредба:

А. Философски концепции, понятия, принципи и тяхното разбиране в опозиция, представени от Лао Дзъ и Дао дъ дзин;

Б. Стратегически способи за прилагане на тези концепции и принципи във воденето на война, представени от Сун Дзъ и древните пълководци;

В. Тактически подходи за водене на битка в пряка опозиция и конфликт – 36 стратегеми.

Тъй като достигаме до конкретното приложение и упражняването му в практиката, можем да кажем, че практикуването на т.нар. днес „бойни изкуства“ предоставя възможност за непосредствено вникване в разбирането и практическо упражняване на изложените военни постановки. Комплексността на реалната действителност, в която живеем в обективния свят, е съпоставима с комплексните характеристики в организацията и съществуването на нашия субективен вътрешен свят. Мирът или войната присъстват и в двата свята по сходен, ако не и еднакъв, но във всички случаи съпоставим начин. Тези светове се разделени единствено от граничното филтриране при нашето определяне в трансформацията на енергията, преминаваща през нас като:

– Сетивно-сензорно разграничаване и възприемане

– Мисловно-интелектуално изследване и свързване

– Емоционално-чувствено усвояване, приемане и допустимост

– Жизнено-активно усвояване и практическото прилагане

– Веществено-материално присъствие и реализация

Примери за конкретно приложение на даоистката философия често се наблюдават при изучаването и практикуването на традиционни бойни изкуства и тяхната философия, в препратките към Лао Дзъ и Дао дъ дзин, в трактатите на древните военни стратези, както и в тълкуванията и примерите на 36-те стратегеми. Макар че в ежедневието на практиката в бойните изкуства често се цитират тези принципи, ползването им често се наблюдава във вид на общоприети, „народни“ поговорки, максими и сентенции, правила и мъдрости, предавани устно като традиция от поколение на поколение, от учител на ученик. Своеобразно откритие при нашите изследвания се оказва факта, че повечето от тези сентенции стават популярни в западното общество едва при тяхното преразказване и тълкуване от станалия известен като американски актьор с китайски произход Брус Лий при интерпретацията им в неговите филми и непубликувани бележки, издадени след трагичната му смърт през 1973 г. Обикновено, когато напишете цитат от Дао дъ дзин в търсачката на Google, тя намира мислите и коментарите на Брус Лий. Цитиран от неговата дъщеря, той споделя:

„Искам да вдъхна духа на философията в бойните изкуства, затова настоявах да уча философия“ (Лий 2021: 101).

Въпреки или може би точно заради това, и до днес широката общност трудно възприема възможността за наличие на философия, дълбоко разбиране и осъзнаване в нанасянето на един прост удар или в повторението на множество странни на вид или видимо неизползваеми движения. Предаването на учението по този непосредствен и практически начин, който е характерен за подхода на Чан/Дзен будизма, е трудно да бъде възприето както от любителите на умозрителната философия, така и от привържениците на практическата полза и сработване в живота. Допълнително

усложнение в този смисъл е и невъзможността да бъде отделена философията и разбирането за света от религиозното му възприемане и стремежа към духовно отразяване на реалността.

Има мирни времена, когато човек може да покаже „човечност“ и да следва Дао, както това е разказано и виждано от Конфуций и неговите последователи. Това е Дао на реда с неговата подреденост като структура, възприятие, морал, правила и социални ритуали. Има и времена на война, когато човек е добре да следва Дао, както е разказано от Лао Дзъ. Дао, което се проявява в докосването с непознатото и непознаваемото, за да може да бъде овладяна разрушителната енергия на съществуването в неговата проявена или все още непроявена сила, форма и качество. Както може да обърнем внимание, промените в действителността водят и до промяна на формите. Това може да се види дори и в най-повърхностния преглед на И дзин – китайската „Книга на промените“. Промените на формите се реализира при преливането на енергията между тях. Това става в тяхното взаимодействие при съотношението на петте елемента в двата им начина на подреждане – като пораждане и като разрушение. Но и в двата случая естественият начин да останете адекватни в този процес е да трансформирате качеството на енергията и силата при нейната насоченост. Това умение винаги е персонална и лична за всеки способност, както и подготвеност за ползване на възможностите за реализация на тази способност. Способността и умението за нейното ползване са характерни за всеки човек – негово собствено същностно качество.

Пътят на придобиване на умения в бойните изкуства се свежда до усъвършенстване на личните способности за трансформация на енергия в качеството ѝ на:

– Ли – груба, разделна и локална, мускулна сила;
– Дзин – гъвкава сила на огъване и усукване в сухожилията;
– Ци – състоянието на сложно и едновременно взаимодействие навсякъде и във всичко, проявяващо се в целостта на костите;
– Шън – съзнателно разтваряне на енергията в състояние на адаптивно съответствие и неинтерпретираща адекватност – силата в костния мозък.

Това са и препоръките на даоския подход към света, независимо от неговата интерпретация на микро- или макро-квантово/космическо ниво, както разбира се и в по-непосредственото му присъствие в човешката реалност и ежедневие. Тези препоръки са като начин – път, как да се промени и трансформира енергията, а също и практически указания как да откриеш и култивираш уменията си в опита за съхраняване на естественото и природно съответствие с промените в енергията на каквото и да било.

„Една от целите на даоистката вътрешна алхимия и на даоистката медитация е обръщането на посоката на движение на петте сили“ (Бизио 2019: 292).

Животът и жизнеността на човека присъства както в подреждането на мира, така и в почти неуправляемия хаос на войната.

– При управлението на мира се налага управлението на гражданския живот от позицията на морала, закона, достойнството и честта /името/ на благородния /съвършения/ човек. Вниманието се фокусира върху ясно изразената структура и подреждане в обществото. Динамиката на живота естествено проследява градивния кръг на петте елемента като съотношения на всичко проявено – Ян – или също така свойствената им, но единна непроявена част от тях – Ин.

– Във войната водеща е заблудата, измамното представяне и манипулиране на човека в условия, които разрушават сигурността и спокойствието на неговия свят – физически, жизнен, емоционален, ментален и сетивен. Структурата на всичко проявено е крайно несигурна, а редът изглежда като напразна илюзия. Динамиката е различна, а промяната на елементите следва реда на тяхното разрушаване, отдръпване в страх.

В мира пораждането процъфтява, при войната разрушението е на всяка крачка.

В същото време, на което и да е място силата на конфронтацията и унищожението ни открива на всяко ниво – лично, семейство, корпоративно, социално... В овладяването и способността да трансформираме тази сила се крие нашият начин да подобрим собственото си умение за нейното превръщане в нещо полезно и градивно. Може би най-значимият извод се крие в това, че ако човекът не е различен, светът винаги е един и същ – във или извън неговите форми. Светът винаги отразява себе си, но човекът всъщност не го прави. Това го прави неадекватен и несъответен на естествената реалност. Той е неотговарящ на истинското Дао поради самото му присъствие, интерпретация и действие като човек. Разбира се, човекът може и почти е сигурно, че ще се опита да се справи, без да действа, но това изглежда не е толкова лесно. В процеса на трансформация на света, този човек се нуждае от трансформация на самия себе си.

Библиография

Бизио, 2019: Бизио, Т. *Разкодиране на Дао. Девет урока по даоистка медитация*. София: Аратрон, 2019.

Лий, 2021: Лий, Ш. *Бъди вода приятелю. Учението на Брус Лий*. София: AMG publishing, 2021.

Конрад, 1995: Конрад, Н. *Сун Дзъ, У Дзъ – Трактати за военното изкуство*. София: Шамбала, 1995.

Куцарова, 2019: Куцарова, Т. П. *Лаодзъ. Даодъдзин: Трактат за пътя и природната дарба*. София: Изток-Запад, 2019.

Хинов, 2013: Хинов, П. *Тридесет и шестте стратегеми*. София: Изток-Запад, 2013.

Хинов, 2020: Хинов, П. *Основни понятия в китайската мисъл и култура*, книга пета. София: Изток-Запад, 2020.